

C/2024/878

6.2.2024

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over het overkoepelend advies “Pleidooi voor een Europese Blue Deal”

(initiatiefadvies)

(C/2024/878)

Rapporteurs: **Kinga JOÓ, Florian MARIN, Paul RÜBIG**
Corapporteur: **Péter OLAJOS**

Besluit van de voltallige vergadering	25.1.2023
Rechtsgrond	Artikel 52, lid 2, van het reglement van orde Initiatiefadvies
Bevoegde afdeling	Adviescommissie Industriële Reconvertie
Goedkeuring door de afdeling	26.9.2023
Goedkeuring door de voltallige vergadering	26.10.2023
Zitting nr.	582
Stemuitslag (voor/tegen/onthoudingen)	176/0/1

Dit advies is gebaseerd op negen sectorspecifieke EESC-adviezen die deel uitmaken van het pakket adviezen over de Blue Deal ⁽¹⁾, omdat de strijd tegen waterschaarste nog niet de politieke aandacht krijgt die het verdient.

1. Uitdagingen op het gebied van water

1.1. Europa maakt zich steeds grotere zorgen over waterstress, d.w.z. de wanverhouding tussen de vraag naar en het aanbod van water. Hoewel de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in 2010 het mensenrecht op water en sanitaire voorzieningen expliciet heeft erkend, hebben wereldwijd zowat 2,2 miljard mensen nog steeds geen toegang tot veilig drinkwater ⁽²⁾. Volgens het Europees Milieuagentschap (EEA) heeft ongeveer 20 % van Europa en 30 % van de Europeanen in een gemiddeld jaar te maken met waterstress. Europa dient dan ook zo snel mogelijk de overstap te maken naar een samenleving die slim omspringt met water. Als er geen actie wordt ondernomen, zal waterarmoede steeds grotere delen van de samenlevingen overal ter wereld treffen, met verstreckende gevolgen voor de economische, sociale en politieke stabiliteit.

2. Vanwaar het pleidooi voor een Europese Blue Deal?

2.1. De toegang tot kwalitatief goede en betaalbare sanitaire voorzieningen en water is een grondrecht en het is onaanvaardbaar dat er in de EU nog steeds mensen zijn die daarvan zijn uitgesloten.

2.2. De EU heeft wettelijke kaders en initiatieven ontwikkeld om de watervoorraden te beschermen. Toch zijn veel van de vastgelegde doelstellingen niet verwezenlijkt omdat er te weinig geld beschikbaar is, de implementatie gebrekkig verloopt en milieudoelstellingen onvoldoende in het sectoraal beleid zijn geïntegreerd. Van de 17 doelstellingen inzake duurzame

⁽¹⁾ REX/570 — Waterbeleid: tussen verwoestijning en beveiliging — tijd voor blauwe diplomatie (nog niet verschenen in het Publicatieblad), PB C 349 van 29.9.2023, blz. 74; PB C 349 van 29.9.2023, blz. 60; PB C 146 van 27.4.2023, blz. 35; PB C 146 van 27.4.2023, blz. 41; PB C 349 van 29.9.2023, blz. 80; PB C 349 van 29.9.2023, blz. 50; PB C 349 van 29.9.2023, blz. 87; PB C 349 van 29.9.2023, blz. 18.

⁽²⁾ VN, Water and Sanitation Department of Economic and Social Affairs (un.org).

ontwikkeling hebben er twee betrekking op water. De EU heeft maar mondjesmaat vooruitgang geboekt met de verwezenlijking van duurzameontwikkelingsdoelstelling (SDG) 14, “Leven in het water” ⁽³⁾. Wat SDG 6 — “Schoon water en sanitaire voorzieningen” — aangaat, is de trend negatief: de waterkwaliteit gaat achteruit en de concentraties van bepaalde verontreinigende stoffen in het oppervlakte- en het grondwater stijgen.

2.3. Tijdens de VN-waterconferentie van 2023 is opgeroepen tot “baanbrekende toezeggingen om de wateractieagenda tot leven te wekken” ⁽⁴⁾. Daarnaast heeft de Europese Raad erkend dat er op EU- en mondiaal niveau meer maatregelen moeten worden genomen op het gebied van water en gewezen op het belang “van een strategische EU-aanpak van waterzekerheid” ⁽⁵⁾. Het Europees Parlement heeft de Europese Commissie verzocht snel richtsnoeren te ontwikkelen voor het beheer van transnationale gedeelde stroomgebieden en te zorgen voor een evenwichtige prioritering van watergebruik ⁽⁶⁾.

2.4. De bestaande instrumenten om uitdagingen op het gebied van water aan te pakken, blijven versnipperd en de watergerelateerde doelstellingen zijn niet goed geïntegreerd in alle EU-beleidsterreinen. Gezien de uitdagingen waar de EU mee te maken krijgt, heeft het EESC in oktober 2022 water aangemerkt als horizontale prioriteit voor 2023. De watercrisis is een feit, maar het tij kan nog worden gekeerd. Opschaling is nodig: het huidige EU-beleidskader is niet geschikt voor het beoogde doel en moet worden aangepast. De EU moet daarbij dezelfde daadkracht tonen als bij haar aanpak van de klimaatcrisis via de Green Deal. Het EESC verzoekt de Europese, nationale en regionale bestuursniveaus die bevoegd zijn voor water om hierbij een voortrekkersrol te spelen. Ook roept het de Europese Commissie op om water als prioriteit aan te merken en een Europese Blue Deal voor te stellen als een op zichzelf staande strategische prioriteit, op gelijke voet met de Europese Green Deal.

2.5. De Europese Blue Deal moet volledig complementair zijn met de Europese Green Deal en de SDG's, en synergieën creëren.

2.6. Het aanpakken en verzachten van de gevolgen van de huidige en toekomstige watercrises is alleen mogelijk als er sprake is van een adequaat beheer van de watervoorraden. Wat zoet water, inclusief grondwater, betreft, pleit het EESC voor een stroomgebiedbenadering waarbij alle relevante belanghebbenden worden betrokken. Reeds bestaande initiatieven voor grensoverschrijdende samenwerking tussen stroomgebieden moeten verder worden uitgediept, ontwikkeld en gefinancierd.

2.7. Het governance-model voor water moet gebaseerd zijn op hiërarchische verantwoordelijkheden, zodat de verschillende waterbelangen van de lidstaten kunnen worden behartigd, in volledige synergie met de doelstellingen van de EU, waterconflicten kunnen worden opgelost, complementariteit tussen stedelijke en landelijke situaties kan worden gewaarborgd en de monitoringcapaciteit kan worden vergroot.

2.8. Er zou een raadgevend EU-stakeholdersplatform moeten worden opgericht om beste praktijken uit te wisselen, specifieke normen voor waterkwaliteit en watergebruik in landbouw en industrie te ontwikkelen en partnerschappen en de circulaire economie te bevorderen. Het platform zou belanghebbenden bijeen moeten brengen en gezamenlijk moeten worden beheerd door het EESC, de Europese Commissie, het Europees Parlement en het Europees Comité van de Regio's.

2.9. De oprichting van een Europees watercentrum met een internationale dimensie kan niet alleen de lidstaten helpen, maar ook andere landen, inclusief die binnen en buiten het Europees nabuurschap. Dit centrum zou voorbeelden van uitstekende samenwerking onder de aandacht moeten brengen en beleidsaanbevelingen moeten doen om de doelstellingen van de Blue Deal dichterbij te brengen. Het EESC zou graag zien dat een speciale vicevoorzitter van de Commissie wordt aangesteld die verantwoordelijk is voor water.

2.10. De beschikbaarheid van transparante, vlot toegankelijke, interoperabele, openbare en betrouwbare gegevens is van cruciaal belang; deze moeten worden verzameld op bedrijfsniveau en in alle fasen van de productketen, met inachtneming van de industriële-eigendomsrechten. Om de Blue Deal te kunnen opschalen moeten we weten hoe het staat met de waterinfrastructuur en de beschikbaarheid van water en sanitaire voorzieningen in elke lidstaat. De Commissie zou de lidstaten ertoe moeten aanzetten om dergelijke gegevensverzamelingsystemen op te zetten en gegevens op het niveau van stroomgebieden uit te wisselen.

⁽³⁾ Sustainable development in the European Union — Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context, editie 2023.

⁽⁴⁾ “Bring the Water Action Agenda to Life”, Secretary-General Urges Conference, Calling for Game-Changing Commitments on World's Most Important Resource, UN Press.

⁽⁵⁾ Bijeenkomst van de Europese Raad (23 maart 2023) — Conclusies.

⁽⁶⁾ Resolutie van het Europees Parlement van 15 september 2022 over de gevolgen van droogte, brand en andere extreme weersverschijnselen: meer inspanningen van de EU ter bestrijding van de klimaatverandering.

2.11. Ook Eurostat en de OESO zouden, met hulp van de nationale bureaus voor de statistiek, jaarlijks geaggregeerde gegevens over drinkwater en afvalwater van openbare nutsbedrijven moeten verzamelen. Aangezien er meer gegevens over water beschikbaar zijn bij de bureaus voor de statistiek van de lidstaten, pleit het EESC ervoor om een brede gemeenschappelijke methodologie te ontwikkelen, zodat er meer relevante gegevens op EU-niveau kunnen worden verzameld. Het EESC zou graag zien dat de gegevens over de waterprestaties betrekking hebben op alle waterleveranciers die minstens 10 000 m³ per dag leveren of minstens 5 000 mensen bedienen.

3. Toegang tot schone en betaalbare sanitaire voorzieningen en water

3.1. Er is waterarmoede in de EU, ondanks de relatief gunstige positie van de EU in de wereld. Hoewel waterarmoede op zich vooral kwetsbare sociale groepen treft, heeft een veel groter deel van de EU-bevolking te maken met waterstress.

3.2. Het EESC roept de Europese Commissie en de lidstaten op om waterarmoede aan te pakken, conform beginsel 20 van de Europese pijler van sociale rechten. Water en sanitaire en hygiënische voorzieningen (WASH) moeten duurzaam, rechtvaardig, doeltreffend, van hoge kwaliteit en betaalbaar zijn voor iedereen in de EU. Speciale aandacht moet uitgaan naar kwetsbare sociale groepen en gemarginaliseerde gemeenschappen. Bij de ontwikkeling van infrastructuur moet specifieke aandacht worden besteed aan woningbezitters die over weinig middelen beschikken en sociaal achtergestelde stads- en plattelandsbuurten waar de infrastructuur al sinds lange tijd moet worden gerenoveerd of waar nieuwe infrastructuur nodig is. Het EESC stelt voor om op EU-niveau een gemeenschappelijke benadering van waterarmoede te promoten en een brede definitie van dat begrip te ontwikkelen.

3.3. Het EESC verzoekt de Commissie een overzicht op te stellen van de maatregelen die in alle lidstaten worden toegepast op het gebied van toegang tot en betaalbaarheid van water en sanitaire voorzieningen, met name voor kwetsbare consumenten. Aan de hand daarvan zouden gemeenschappelijke richtsnoeren voor de lidstaten moeten worden opgesteld, om ervoor te zorgen dat de watertoevoer van huishoudens in een kwetsbare situatie niet wordt afgesloten.

3.4. Sociale beleidsinstrumenten, maatregelen op het gebied van huisvestingsbeleid en specifieke initiatieven met betrekking tot WASH-diensten moeten hierbij worden gecombineerd. Bij de financiering van dergelijke maatregelen moet rekening worden gehouden met het solidariteitsbeginsel; naast overheidsfinanciering moeten innovatieve vormen van financiering worden onderzocht, zoals speciale transparante subsidies die via de waterrekening worden verrekend. Het EESC pleit voor duidelijke regelgeving inzake een kwalitatief hoogwaardige en betaalbare watervoorziening en sanitaire voorzieningen, waarbij bepaalde dienstverplichtingen worden gegarandeerd zodat niemand aan zijn lot wordt overgelaten.

3.5. Aangezien water een publiek goed is, dringt het EESC aan op de toepassing van het beginsel van universele toegang tot betaalbare WASH-diensten voor alle inwoners van de EU. Het EESC benadrukt dat er een brede consensus bestaat over het feit dat overheden universele toegang tot water en riolering kunnen garanderen tegen een betaalbare prijs en met inachtneming van adequate kwaliteitsnormen. Ook pleit het EESC ervoor drinkwater vrij ter beschikking te stellen aan alle EU-burgers via toegankelijke waterfonteinen en -bronnen op openbare plaatsen, overeenkomstig Richtlijn (EU) 2020/2184 van het Europees Parlement en de Raad (7).

4. Duurzame en veerkrachtige waterinfrastructuur

4.1. Om de weerbaarheid tegen waterschaarste te vergroten, is een langetermijnstrategie nodig, waarbij rekening wordt gehouden met specifieke regionale klimatologische kenmerken en industriële kenmerken. Het EESC pleit voor samenhangende wetgeving in alle lidstaten zodat een EU-mechanisme voor wateropslag tijdens natte perioden kan worden ingesteld. Om dit doel te bereiken kunnen opslagtanks worden aangelegd en systemen voor het aanvullen van ondergrondse watervoerende lagen worden uitgewerkt. Ook kan de bodemafdekking worden verminderd om de opslagcapaciteit van de bodem te vergroten, maar op de eerste plaats moeten meer bossen worden aangeplant en moet worden geïnvesteerd in op de natuur gebaseerde oplossingen zoals "sponssteden".

4.2. Alle lidstaten zouden een register moeten bijhouden van onttrokken oppervlakte- en grondwater en van opgeslagen oppervlaktewater. Het EESC kan zich vinden in het besluit van de Commissie in het kader van de herschikking van de drinkwaterrichtlijn (8) om waterverliezen in waterleidingen tot een minimum te beperken. Het EESC zou graag zien dat

(7) Richtlijn (EU) 2020/2184 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2020 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (herschikking) (PB L 435 van 23.12.2020, blz. 1).

(8) PB L 435 van 23.12.2020, blz. 1.

onmiddellijk een grondige evaluatie van de ondergrondse rioolstelsels in alle lidstaten wordt uitgevoerd en dat de watervoorraden en -investeringen in elke lidstaat in kaart worden gebracht, zodat actuele informatie over de stand van de bestaande waterinfrastructuur kan worden verkregen en dringende investeringsbehoeften kunnen worden vastgesteld. Er moeten op het niveau van de lidstaten bindende, geleidelijk te verlagen streefcijfers worden vastgesteld voor de infrastructuurlekkage-index.

4.3. Watervlies door lekkages in netwerken en afvalwater in de landbouw, de industrie en het toerisme moet aanzienlijk worden teruggedrongen. Het EESC dringt erop aan dat het probleem van non-revenue water wordt aangepakt door prioriteit te geven aan initiatieven inzake lopend onderhoud, die erop gericht zijn waterlekkages aanzienlijk te verminderen en onderzoek naar geavanceerde technologieën voor het opsporen van lekkages te verbeteren.

4.4. Bij het streven naar een klimaatneutrale industrie moet ook rekening moet worden gehouden met industriële lozingen in water, de negatieve gevolgen voor de volksgezondheid en de daaruit voortvloeiende maatschappelijke kosten; het EESC dringt aan op de ontwikkeling van specifieke normen voor waterkwaliteit en watergebruik in verschillende economische sectoren. Hiertoe zou een raadgevend EU-stakeholdersplatform moeten worden opgericht. Particulier en publiek waterbeheer moet gericht zijn op de universele toegang tot water voor de bevolking; menselijke behoeften moeten daarbij op de eerste plaats komen en een concurrerende toegang tot water voor de publieke sector, de landbouw en de industrie moet worden verzekerd. Het EESC benadrukt dat de groene transitie de watervoorraden niet onder druk mag zetten en pleit in dit verband voor op maat gesneden oplossingen.

4.5. Onttrekkingsrechten, vergunningen, licenties, contractuele rechten en exclusieve eigendom zouden zorgvuldig moeten worden gecontroleerd en beter worden gereguleerd om te voorkomen dat ze voor commerciële doeleinden worden gebruikt; daarnaast zijn restrictieve regels nodig om te voorkomen dat de watervoorraden van de EU worden ingezet in het belang van belanghebbenden van buiten de EU. Voor dergelijke licenties en vergunningen die voor commerciële doeleinden worden verleend, moet een specifiek, transparant en duurzaam regelgevingskader worden ingevoerd dat water als een gemeenschappelijk goed behandelt. In het belang van de volksgezondheid en het welzijn van EU-burgers in specifieke situaties zoals crises of droogte, moeten openbare instellingen het recht hebben om watergebruiksrechten terug te vorderen van de particuliere sector in ruil voor een eerlijke vergoeding; mensen en hun basisbehoeften moeten tijdens watercrises prioriteit hebben.

4.6. De blauwe transitie houdt in dat geleidelijk aan een einde wordt gemaakt aan inefficiënt gebruik van water en dat er in overleg concrete oplossingen worden gevonden voor de betrokken werknemers en gebieden. Om ervoor te zorgen dat er geschoolde en gespecialiseerde arbeidskrachten beschikbaar zijn en dat het concurrentievermogen van het Europese bedrijfsleven behouden blijft, zijn specifieke maatregelen op alle niveaus nodig. Het EESC pleit voor een sectoroverschrijdende blauwdruk voor water en voor investeringen in arbeidsomstandigheden, hoogwaardige banen en opleiding, met name voor de jongere generatie. Knowhow op het gebied van waterbesparende processen zal in de toekomst een kerncompetentie en een kernprestatie-indicator voor de industrie worden. Er moet stelselmatig onderzoek worden verricht naar de personeelsbehoeften in de watersector, met inbegrip van de vereiste kwalificaties, de bijscholing van het personeel en het beheer van gezondheid en veiligheid op het werk. De Commissie zou van start moeten gaan met een wetgevingsproces om binnen het Europees Instituut voor innovatie en technologie (EIT) een nieuwe kennis- en innovatiegemeenschap voor water op te richten en de "vijf missies"-benadering te versterken.

5. Duurzaam gebruik en duurzame consumptie van water en bevordering van nieuwe kansen

5.1. Alle watergebruikers in de EU, met inbegrip van de landbouw, de industrie, huishoudens en overheden, moeten duurzame praktijken toepassen om de consumptie van water terug te dringen en moeten worden aangemoedigd om apparatuur te gebruiken die hen kan helpen hun watergebruik en -consumptie te verduurzamen. Het is cruciaal dat landbouw en industrie de maatschappelijke kosten van hun waterverbruik en uitstoot dragen, aangezien op die manier duurzamere praktijken ingang zullen vinden. Ook decontaminatie moet een constante prioriteit zijn.

5.2. Europa heeft de kans om watergerelateerde uitdagingen om te zetten in nieuwe vooruitzichten voor technologische ontwikkeling, maatschappelijke vooruitgang, nieuwe vaardigheden en bedrijfsgroei, met als uiteindelijk doel een waterzekere en veerkrachtige economie tot stand te brengen, met optimale en productieve mogelijkheden op het vlak van werkgelegenheid en hoogwaardige banen voor iedereen. De EU moet daarom wereldleider worden op het gebied van de ontwikkeling, de productie en het gebruik van water efficiënte technologieën en moet wereldwijd bekend komen te staan als een productiegebied met een kleine watervoetafdruk. Gestructureerde investeringen in O&O en de voor de waterindustrie benodigde beheerscapaciteiten en vaardigheden zullen van essentieel belang zijn.

5.3. De succesvolle invoering van water efficiënte technologieën in de industrie en op andere gebieden is essentieel voor het welslagen van een duurzaam EU-waterbeleid. Water efficiënte technologieën vormen een industriële sector die onder de noemer schone technologieën valt, wat betekent dat water efficiënte technologieën ook energie-efficiënt moeten zijn. Omdat schone technologieën een industrieel ecosysteem op zichzelf vormen, stelt het EESC voor om in de komende twee jaar daarvoor een speciaal transitietraject te ontwikkelen met ambitieuze maar realistische doelstellingen, waaronder een plan voor beheer en vaardigheden.

5.4. Het EESC zou graag zien dat er een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de soorten water die worden verbruikt (grondwater, oppervlaktewater, hergebruikt water enz.) en de gevolgen voor de biodiversiteit en het milieu. Het dringt aan op stimulansen voor hergebruik van water voor alle soorten consumenten en op een verschuiving naar een circulaire water economie. Het moet de norm worden om in specifieke situaties geen gebruik te maken van drinkwater maar van niet-conventionele waterbronnen (zo moeten bijvoorbeeld waar mogelijk tuinen worden besproeid en auto's worden gewassen met opgevangen regenwater).

5.5. Volgens de EU-verordening inzake Europese milieu-economische rekeningen (Verordening (EU) nr. 691/2011 van het Europees Parlement en de Raad⁽⁹⁾) is het opstellen van een waterrekening vrijwillig. Aangezien alleen een verplichte waterrekening een EU-breed overzicht van het waterverbruik in alle economische sectoren mogelijk zou maken, dringt het EESC er bij de Commissie op aan om waterrekeningen verplicht te stellen.

5.6. Alle regelingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) zouden landbouwers verplichtingen moeten opleggen inzake duurzaam en efficiënt watergebruik; ook zou duurzaam en efficiënt waterbeheer moeten worden aangemoedigd en zouden voor elke lidstaat indicatoren moeten worden opgenomen om de vooruitgang op het gebied van waterbeheer te monitoren. Het GLB en andere EU-fondsen moeten bijdragen tot de ontwikkeling van nieuwe irrigatiestructuren, waarbij moet worden vermeden dat situaties worden ondersteund die indruisen tegen de doelstellingen van de kaderrichtlijn water.

5.7. Het gebruik van moderne interventie- en besluitvormingsmechanismen veronderstelt continue meting en verzameling van gegevens inzake waterstromen en watergebruik, met behulp van automatische sensoren. De bestaande EU-structuren in dit verband zijn onvolledig. Het EESC pleit voor het gebruik van het internet der dingen, algemene artificiële intelligentie, machinaal leren en slimme infrastructuurnetwerken om een samenleving die slim omspringt met water te consolideren. De lidstaten moeten meer inspanningen leveren om dergelijke systemen op te zetten en gegevens op het niveau van stroomgebieden uit te wisselen. Het is belangrijk een mechanisme voor vroegtijdige waarschuwing te ontwikkelen op basis van slimme technologie voor watergebruik, waarbij bijzondere aandacht dient uit te gaan naar cyberbeveiliging.

5.8. In het kader van haar Europese Blue Deal moet de EU dringend een alomvattend beleid uitwerken inzake duurzaam waterbeheer voor de industrie op basis van vermindering, hergebruik en recycling van water en terugdringing van waterverontreiniging, en met aandacht voor waterintensieve industrieën en de geleidelijke invoering en het gebruik van water efficiënte technologieën. Gelet op de wisselwerking tussen energie, water en kritieke grondstoffen zou het waterbeleid een van de pijlers van de industriestrategie van de EU moeten worden. Er is een langetermijnstrategie nodig om waterschaarste aan te pakken en de toegang van de industriële sector tot water te vergemakkelijken. Dit vereist dat de Europese industriestrategie en de bijbehorende documenten voor het transitietraject in de komende twee jaar worden herzien. De sectorale aanpak betekent dat rekening wordt gehouden met de voor elke sector specifieke mate van water efficiëntie en uitdagingen op het gebied van water.

5.9. Het EESC dringt aan op specifieke campagnes en acties om het inzicht in de waarde van water bij alle EU-burgers, met name de jongere generatie, te bevorderen. Er moet worden overwogen om naast het bestaande EU-energielabel een label inzake het waterverbruik in te voeren. De verschillende categorieën consumenten moeten beter gaan inzien hoe belangrijk het is dat zij hun verbruik doeltreffender en efficiënter maken, en dat op de korte termijn noodmaatregelen worden genomen om de crisissituaties als gevolg van de klimaatverandering aan te pakken; hierbij is voor de maatschappelijke organisaties een essentiële rol weggelegd. Er moet op worden toegezien dat de EU-burgers in dit verband volledig democratische controle kunnen uitoefenen.

6. Financiering van de Europese Blue Deal

6.1. Het EESC dringt aan op de oprichting van een nieuw overkoepelend fonds, het Fonds voor een blauwe transitie, dat zou fungeren als centraal EU-toegangspunt voor investeringen in water en zich zou bezighouden met de transitie naar duurzame waterinfrastructuur en duurzaam waterbeheer, de invoering van water efficiënte technologieën, banen en vaardigheden, en het terugdringen van de ongelijkheid op het vlak van de toegang tot betaalbare sanitaire voorzieningen en

⁽⁹⁾ Verordening (EU) nr. 691/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 6 juli 2011 inzake Europese milieu-economische rekeningen (PB L 192 van 22.7.2011, blz. 1).

water van goede kwaliteit. Het fonds moet de uitvoering van de Europese Blue Deal financieren, binnen maximaal vier jaar na de goedkeuring van dit advies operationeel zijn, uitgaan van een stroomgebiedbenadering en gebruikmaken van reeds bestaande financiële middelen zoals de Europese structuur- en investeringsfondsen, de herstel- en veerkrachtfaciliteit, InvestEU en andere nieuwe aanvullende innovatieve financiële middelen ⁽¹⁰⁾.

6.2. Het EESC pleit voor de ontwikkeling van duurzame financieringsinstrumenten zoals groene obligaties, sociale obligaties en groene leningen, in combinatie met consistente definities van duurzaamheid in verschillende rechtsgebieden en meer standaardisering. Ook zou het graag zien dat blauwe obligaties voor waterinvesteringen op EU-niveau worden ingevoerd en gereguleerd. Traditionele leningen, seizoengebonden kredieten, subsidies, durfkapitaal, particulier en openbaar eigen vermogen, crowdfunding en pensioen- en beleggingsfondsen moeten onderdeel zijn van waterinvesteringen. Het is van cruciaal belang om milieu-, sociale en governancefactoren en veerkracht op te nemen in de evaluatiecriteria voor watergerelateerde investeringen en om op de natuur gebaseerde investeringen te bevorderen.

6.3. Vereisten in verband met duurzaam watergebruik moeten steeds een criterium zijn bij de toewijzing van EU-fondsen aan de lidstaten; dit geldt ook voor de GLB-middelen. De facturering van irrigatiewater op basis van het bevoeide areaal moet geleidelijk worden afgeschaft en de nadruk moet komen te liggen op een verschuiving naar water efficiënte irrigatiepraktijken en -technologieën.

6.4. Er moeten belastingen en toeslagen voor niet-duurzaam watergebruik worden ingevoerd, terwijl duurzaam watergebruik moet worden gestimuleerd. Gezien het publieke karakter van water stelt het EESC een nieuwe internationale overeenkomst inzake waterbelasting voor.

6.5. Om de weerbaarheid tegen waterstress te vergroten is een langetermijnaanpak van de EU-waterinvesteringen nodig. Het EESC stelt voor dat deze investeringen in het kader van het stabiliteits- en groeipact een bijzondere behandeling krijgen en beveelt aan een duidelijke definitie van de "gouden regel" voor investeringen in openbare waterinfrastructuur in te voeren. Er is een gemeenschappelijke aanpak van de lidstaten nodig om te zorgen voor voldoende transparantie bij het gebruik van de gouden regel en tegelijkertijd de macrostabiliteit, de productiviteit en de sociale en ecologische grondslagen voor het welzijn van zowel de huidige als de toekomstige generaties te waarborgen.

6.6. Water moet in de programmeringsperiode 2028-2034 als strategische prioriteit worden erkend. Er is extra juridische flexibiliteit nodig, met name op het gebied van de wetgeving inzake overheidsopdrachten, om investeringen in waterinfrastructuur in steden en op het platteland te vergemakkelijken en de staatssteunregels aan te passen aan het multilaterale gebruik van water.

6.7. Het EESC acht het van cruciaal belang dat prioriteit wordt gegeven aan projecten die het waterverbruik verminderen en zorgen voor hergebruik van water in alle lidstaten, en dat daarvoor de nodige financiële middelen worden ingezet. Er moeten specifieke nieuwe middelen komen voor onderzoek en innovatie op het gebied van watertechnologieën, om zo de capaciteitsopbouw in waterinfrastructuur te vergemakkelijken en de regel dat 3% van het bbp naar investeringen in onderzoek moet gaan, na te leven.

6.8. Water is geen handelswaar, en er moeten nieuwe aangepaste regels voor de eengemaakte markt voor water worden ontwikkeld. Bovendien moeten de prijzen, kosten en belastingen billijk zijn en zorgen voor synergieën met de huidige en toekomstige maatschappelijke, klimaat- en industriële uitdagingen; ook moet hun structuur transparant zijn, moet rekening worden gehouden met de waterzekerheid op lange termijn en met het beginsel dat "de vervuiler betaalt", en moeten kwetsbare groepen kunnen rekenen op universele toegang en betaalbare prijzen.

6.9. Het EESC pleit voor een gemeenschappelijke aanpak op EU-niveau om tot een billijke prijsstelling voor water te komen, waarbij rekening wordt gehouden met de onderlinge verbanden tussen de verschillende functies van water en de wederzijdse afhankelijkheid van de verschillende belanghebbenden; daarnaast moet ervoor worden gezorgd dat de kosten (plus belastingen) en de prijs van water voor alle belanghebbenden volledig transparant zijn. Het EESC pleit voor een EU-methode om de waterprijzstelsels te rationaliseren en te standaardiseren en zou graag zien dat in bepaalde welomschreven situaties gereguleerde prijzen kunnen worden toegepast.

6.10. De tariefstructuur zou uit ten minste drie blokken moeten bestaan: het eerste, gratis, blok (mensenrechtenblok) zou moeten worden aangepast aan de hoeveelheid die nodig wordt geacht voor een veilig bestaan; voor het tweede blok (verbruiksblok) zou een kostendekkend tarief kunnen gelden; en voor het derde blok (voor een hoger verbruik) zouden veel hogere prijzen moeten gelden, waardoor een kruisfinanciering van onnodig gebruik ontstaat. Waterprijzen voor economische activiteiten zouden gebaseerd moeten zijn op een kostendekkend tarief.

6.11. Het is van het grootste belang dat het waterbeleid van de EU en ander EU-beleid op elkaar worden afgestemd en dat de publieke en private sector strikt worden gereguleerd om zo een billijke toegang tot water voor iedereen te waarborgen en tegelijkertijd liberalisering en monopolisering van de watermarkt te voorkomen.

⁽¹⁰⁾ De Commissie raamt de totale kosten voor de herziening van de richtlijn inzake de behandeling van stedelijk afvalwater op meer dan 3,8 miljard EUR per jaar.

6.12. Het EESC zou graag zien dat er een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen indicatoren voor het vaststellen en evalueren van beleid, indicatoren voor de communicatie met belanghebbenden en consumenten, en investeringsindicatoren. De Europese Commissie, de Europese Investeringsbank en de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling zouden een gemeenschappelijke reeks indicatoren en kernprestatie-indicatoren moeten gebruiken en er moet zo snel mogelijk een hoofdstuk worden toegevoegd aan het strategisch prognoseverslag van de EU en aan het Europees Semester. De indicatoren die momenteel worden gebruikt, zoals de wateronttrekkingsindex-plus, moeten zorgvuldig worden gecontroleerd en de EU moet concrete ondergrenzen vaststellen voor landen en stroomgebieden.

7. Blauwe diplomatie

7.1. Water is een bron van leven, een instrument om vrede te bevorderen, een bron van beschaving en welvaart en een deel van ons erfgoed; water is essentieel voor de economie en tegelijkertijd een gemeenschappelijk goed, en moet dan ook worden gerespecteerd en beschermd in het kader van onze inspanningen om voor toekomstige generaties te zorgen. Door de toenemende waterschaarste wordt water steeds meer gezien als een hulpbron die van strategisch belang is voor de veiligheid; het wordt soms gebruikt als wapen, kan een doelwit zijn en is vaak een katalysator in civiele en militaire conflicten. Resolute actie op het gebied van blauwe diplomatie moet worden geïntegreerd in het buitenlands beleid en de externe betrekkingen van de EU, met inbegrip van het nabuurschaps-, handels- en ontwikkelingsbeleid. De EU moet een speciale watergezant benoemen om duidelijk maken dat zij vast voornemens is de watergerelateerde SDG's te bevorderen, in lijn met de uitkomsten van de VN-waterconferentie.

7.2. De EU moet zich verder inzetten voor een dynamische en politieke blauwe diplomatie, synergie creëren met de gezondheidsdiplomatie, en deze inspanningen integreren in haar buitenlands beleid en externe betrekkingen door mondiale waterpartnerschappen aan te gaan. De EU moet een vlotte en continue toegang tot betaalbaar water ondersteunen, duurzaam water- en zuiveringsbeheer vergemakkelijken en wetlands en de biodiversiteit behouden en beschermen als essentieel onderdeel van de blauwe diplomatie. Gezien de brede benadering van deze strategie zou het EESC graag zien dat de Blue Deal-beginselen uitgroeien tot hoeksteen van het externe beleid van de EU en dat deze dimensie systematisch wordt meegenomen bij bilaterale en multilaterale contacten, inclusief bij onderhandelingen over handelsovereenkomsten.

7.3. Volgens de voorspellingen dreigt tegen 2050 meer dan driekwart van de wereldbevolking door droogte te worden getroffen. In diverse VN-rapporten wordt geschat dat tegen 2050 een combinatie van water- en klimaatgerelateerde problemen en conflicten ongeveer een miljard mensen tot migratie zal dwingen. Juist in het zuidelijke deel van de wereld is de toegang tot water zeer beperkt. Daardoor zullen ontheemding en migratie naar het noordelijk halfrond alleen maar toenemen. Het EESC dringt er derhalve op aan dat de diepere oorzaken van migratie (waaronder waterschaarste) en niet de vluchtelingen zelf worden aangepakt.

7.4. Het verbeteren van het VN-verdragskader voor watergerelateerde kwesties, het bevorderen en ondersteunen van mondiale samenwerking, de voorbereiding op langetermijnveranderingen en noodsituaties, en toegang tot betaalbare WASH-diensten zijn stuk voor stuk punten die systematisch moeten worden opgenomen in de mondiale agenda van de EU.

Brussel, 26 oktober 2023.

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Oliver RÖPKE